૪૮૯૩

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડાના અર્થ.

દોહરો.

ભણી ગણીને બંધુઓ, થાઓ આપ ચતુર;
શીખ સુણી ડાહ્યા તણી, ભણો ભ્રાત જરૂર.

બનાવનાર
ડાહ્યાભાઇ વિ. પરસોતમદાસ જાની.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
બુકસેલર ગેબીલાલ દામોદરદાસ.

વીરમગામ "સરસ્વતી પ્રકાશ પ્રિંટિંગ" પ્રેસ.

સને ૧૮૯૨ — સંવત ૧૯૪૮.

કીંમત ૩ આના.

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.

બાગ=કરકા.
આજીજી—સુરત, એટી.
પ્રધાનો—ડાધવાળો, ડાઘેલ (કુતરા
પાળવવું—ઓજવું, પરવડવું [નુ નામ.
મુરખો—બેવકુફ, અણઘડ.
રમતીઆળ=જેને રમતમાં જીવ
ઘણો તે, નાદાન.
પરવડવું=ઓજવું પાળવવું.
ઓરે આમ, આણીતરફ, અહીંઆં.
ચોકી—પેહેરો, ચોકીઆત.
મુકયો—મેલ્યો, બેસાડ્યો.
દર—મોટું બાકું, કાણું.
ચકલી=ઝીણી ચકલી.
પંખી=પાંખવાળા પશુ, પક્ષી.
ચાર—ઘાસ, સંખલા વિગેરે.
ધણી—શેઠ, માલીક.

પાઠ ૨ જો.

સંખવાણો—ઝાંખો. મીલો.
બળ્યાં—બળેલાં, બળગાં.
જીવતર—જીવવું, જીંદગાની.
લાગલુ—તરત.
નાકીદ=ઝડપ, ઉતાવળ.

નવરાશ—ફુરસદ.
મન—દિલ, ચિત, હઇયું.
વિચાર—મનસુબો, તોલ, ખ્યાલ.
સરખાં—જેવાં, બરોબર.
નકામા=કામ વગરનાં, કામથી પર-
વારતાં, નવરા.
જનાવર—ચોપગાં પશુ, જાનવર,
કામ-ધંધો, રોજગાર. [હેવાન.
જગત—દુનિયાં, પૃથ્વી.
ઠોઠ—મુરખ, અનઘડ.
વલે—હાલ, હેવાલ.
પસ્તાવો—ખેદ, અફશોસ, દિલગીરી.
ફેરવીને—બદલીને.

પાઠ ૩ જો.

સદાચરણ-સારીચાલ, સારા આચ-
પહેલ—પહેલાં. [રણ, સારી રીત.
સહેલ—સહેલાં.
વાણ—વાણી, મધુર શબ્દ.
જન—માણસ, શખસ.
કોપવું=ગુસ્સે થવું, રીસે બરાવું.
જનમ—જીંદગાની, દેહ.
મીઠી—સારી, મધુર.
ડાહ્યો—શાણો, સમજુ, સમજણ-
વાળો.

કવીતાની સમજુતી. ૧

જે માણસ જગતમાં જનમીને પેહેલ કહેલાં આછી રીતથી આવવું એવુ જે સમજે તે સહેલથી સુખ પામે.(૧) જે માણસ જાણીતી વાતો કરે ને મોઢેથી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ બીજા ઉપર ગુસ્સો કરે નહીં તેને ડાહ્યો ને જાણીતો સમજવો. (૨)

પાઠ ૪ થો.

વગડાઉ-રાની, જંગલમાંની.
ડાંસ—મચ્છર. મગતરાં.
ટુકડા—નાના બટકા.
ધાર—વસ્તુની કોરણુ.
જબર—જોરાવર.
જોરાવર—મજબુત.
પછવાડે—પાછલી તરફ.
વળેલા—મરડાયેલા.
કોરે—બાજુએ.
કઠણ—મજબુત.
બાળ—નીમાળા.
આછાં—થોડા ઝીણા.
ચીટેછે—ચાલેછે.
ડીલ—શરીર, અંગ.
તળાવ—નાનુસરોવર.
નર-ભાયડો, મરદ.
હળ=જમીન ખેડવાનું લોઢાનું અણીદારહથીયાર.
પોચી—નરમ.
પુસપુડે-અરઆમતે, હંફાવે,સામીથાય.

પાઠ ૫ મો.

ગાળા ગાળી-ગાળો બાજી.
સ્વભાવ-આસ્રીવત, મીજાજ પ્રકૃતિ,

સજા—શીક્ષા.
દંડ-ગુન્હાને બદલે રૂપીયા લેવાની શીક્ષા.
રાજકુવર-રાજાનો છોકરો,રાજપુત્ર.
શીક્ષા—સજા, દંડ.
વડાઈ—મોટાઈ.
અણસમજુ-સમજણવગરના નાદાન.
યાદરાખવુ—ભુલી ન જવું.
સાર—મતલબ.
નઠારો—ખરાબ, ભુંડો.
ગરીબ-પૈસાવગરનો. નીરધન.
ફરીયાદ—અરજ, રાવ.
કચેરી—દરબાર, રાજ સભા.
ફરમાવ્યો-હરેક મુકરર કરેલો.
બંદીખાને કેદખાને.
ઘટતેવા—જોઇએતેવી લાયક.
માફ-જવા દેવું, ક્ષમા.
વચન-સુકન, વેણ.
કુવર-છોકરો, રાજપુત્ર.
વેળા-વખત, સમે.
જવાદઉ—માફ કરું, મુકીદઉ.

પાઠ ૬ ઠો.

ભાખતાં—કહેતાં, બોલતાં.

જશ-માન. કીર્તી.
બાળકી-છોકરી.
તોલ-વક્કર, બારબોજ, આબરૂ.
ભુંડા—ખરાબ, દુષ્ટ.
ભુંડુ—નઠારૂં. ખરાબ શબ્દ.
ખોટી—નઠારી, નકામી.
જગ—જગત, દુનિયાં.

મુરખ=બેવકુફ, ઠોઠ.
જાણવો-સમજવો.
દુખીઓ=હેરાન.
બાળક—છોકરો.
બોલ—શબ્દ.
નક્કી—ખચીત.
નાર—બાયડી, બઈરી.

કવીતાની સમજુતી. ૨

ભુંડાં લોકો નઠારા શબ્દ બોલી લોકોની ગાળો ખાય ને ગઈ બાદ એવા બેવકુફના જગતમાંથી આબરૂ ઓછી થાય. [૧] જેમાણસ નઠારા શબ્દ બોલે ને બીજાને ગાળો દે ને પોતે ગાળો ખાય તેને મુરખ સમજી લેવો. તે આગળજતાં બહુ હેરાન થાય.[૨] માટે જે છોકરીકેછોકરો જેવો બોલબોલશે. તેવોજ લોકમાં તેનો વક્કર વધશે.

પાઠ ૭ મો.

દેશ—મુલક.
ચાલ—ધારો, રીવાજ.
રીતભાત—રીતસર.
સુરવાળ—પાટલુન.
ચોરણો—સુરવાળ
પહેરવેશ-પોશાક, પેહેરવાનાં લુગડાં.
મારવાડી—મારવાડમાં રહેવાસી.
ઘુમટો માંથાપર ઓઢેલો છેડો શાં પર આગળ કાઢવો તે, લાજ.
ધોતીઆં=પોતીઆં.
દક્ષિણી-દાક્ષણ દેશના રેહેવાસી.
સાહેબલોક—ગોરાલોક, અંગ્રેજલોક.
બકરી-ઓઢણીઓ. [illegible]
ઘાઘરા-ઘેરવાળો ચણીઆ,

બોલી—ભાષા.
ફેર—તફાવત.
બાકર—રોટલી.
રોટી—રોટલી.
હબશી—સીદી.
ગોરી—સફેદ, ઉજળી.

પાઠ ૮ મો.

સંઘરો-એકઠું, અનાજ, ધન, [illegible]
કણ રજકણ, કણી.
સંઘાત—સોબતી સાથી.
દુકાળ—મોંઘવારી. અનાજ પાણી ન મળે એવો વખત.
કોઠાર—દાણાભરી મુકવાનો ખજાનો.
સુકાળ—સોંઘવારી.
પ્રધાન—વજીર, [illegible]

પોપડો=પડ.
ગંછઓ—ઘાસ.
ખાણ—અનાજ ભરી મુકવાને ભોંય તળીયાનીચે કુવાજેવા કરેલા ખાડા.
અચરજ—નવાઈ.
ચંદી—દાણો, ચણા.
વિના—વગર, શીવાય,
દુબળા—નબળા, મુડદાલ.
જોર — શક્તિ, બળ, કસ.
કારણ—સબબ. ભેદ.
દેખાડયું—બતાવ્યું.
ડહાપણ—ચતુરાઈ.
વસે—રેહે.
સંપે — સંપથી હળી મળી.
સદા—રોજ, નીત્ય.
સરવે—સઘળા, બધા.

કવીતાની સમજણ.

કીડી જરા કાંઇ રજકણ પડી હોય તેપણ એકઠી કરે એવી એ જનાવરનીજાત જુઓ કે બધી સાથે હળીમળીને કેવી સદા રેહે છે.

પાઠ ૯ મો.

છાંયડો—ઓડો, છાંગો.
વડવાઇ—વડનાં લાંબા લટકતા ફાંટા.
અસલ—અગાઉનું, જુનું.
ઘટા—રચના. છાંયા (ઝાડનુ ફેલાવું તે)
કાબર—કલકલ અવાજ કરે તે, કાબરૂ [પક્ષી.
ટેટા—વડનાં ફળ.
આરામ—સુખ ચેન, વીશ્રામ.
ઇમારત—ઉચાંઆપણીનું ઘર, હવેલી.
થડ—ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ.
ડાળાં—ઝાડની શાખા, થડમાંથી ફુટેલી મોટી ડાળ.
ફાંટા—ડાળાંમાંથી ફુટેલી દોરીઓ જેવાં લટકતાં મુળ.
લટકે છે=ટીંગાય છે, લબડે છે.
ભોંય—જમીન, ધરતી.
ઓળખતાં—પીછાનતાં.
પાદડાં—પાંતરાં.
ફેલાય છે—પસરે છે, પથરાય છે.
પશુ ચોપગાં જનાવર.
રોપ્યું—વાવ્યું.

પાઠ ૧૦ મો.

વીંછી=ઝેરી જીવડો.
ડંખ—ચટકો.
આંકડો ઝેરી કાંટો.
વીખ—જેર, સોમલ.
કપાએલું—વઢાએલું.
ચીપીઆ—પકડવાનાં પાંખીયા.
ચુસવું—સોસવું.
ચાંદાં—ફોલ્લા.
સુજેલું—સુજી આવેલું, ચડીઆવેલું.
ઝેરી—વીખવાળું.

ક્રાંત-ક્રેશ
કાટ=ચીંદા, તેડ.
ઉતાવળે-ઝડપથી.
પીઠ-બરડો, વાંસો.
દુ:ખ-આપદા.
ઉપાય-ઇલાજ.
પીડા-દુ:ખ, વીપત.
ગળે ભળે. એકઠું થાય.
અવગુણ નુકશાન, ગેરફાયદો, બગાડ.
સંભાળીને=સાચવીને. તપાસીને.

પાઠ ૧૧ મો.

ફીકર ચીંતા, સોચના.
છોડીઓ છોકરીઓ.
વીલાયત-અંગ્રેજ લોકોનો દેશ.
ખબરદાર-હોંશીઆર.
સુખી સારી, સુખીયારી.
સરખી-બરાબર જોડી.
વાહાલી-પ્યારી, હેતવાળી.
જરાએ-લગારે.
કજીઆ-કંકાશ, ટંટા.
સમજાવીને=પટાવીને, ફોસલાવીને.
ઢોર-ચોપગાં જાનવર, (મુરખ.)
મોટપણે-મોટી ઉમરે.
બાઇડીઓ-બાયડીઓ, સ્ત્રીઓ.
ભાયડા-મરદો, પુરુષો.
ગાંડી-ઘેલી, નાદાન, અણસમજુ.

પાઠ ૧૨ મો.

અવાજ-શબ્દ, સોર.

માળો-ખોંભડ, પક્ષીને રહેવાનું.
પાળવું પોષવું, રક્ષણ કરવું.
આશય-ભાવનો, મતલબ.
દીઠો જોયો.
માળો-પક્ષીને રહેવાનું ઠેકાણું.
ફળ-જાંબુ, કેરી, દાડમ, વિગેરે લીલો
ફળદાં=ચંગળાં, ઘુરાં, [મેવો.
અનાજ=ધાન, દાણો.
મરજી-ઇચ્છા, ખુશી.
સમજે=જાણે.

પાઠ ૧૩ મો.

અનોલ ઘણોજ, જેનો તોલ નહીં તે.
પ્રીત હેત, પ્રીતી, માયા.
કાંહલો-ગળગળો.
સુણતાં-સાંભળતાં.
નમણું-નમેલું.
ધાક-બીક, ડર.
મનુષ -માણસ.
અંગ=શરીર, દીલ.
અથાગ ઘણોજ.
મીઠા=સારા, મધુર.
ઉપજે-થાય, પેદા થાય.
હરખ-ખુશી, સંતોષ.
કોટે - ડોકે, ગળે.
ધારે-માને.
હેત—પ્યાર.
કોય=કોઇ વખતે
કામ-કાગડો.

કબૂતરાની સમજુતી. ૪

પોપટ પાંજરામાં બેઠોબેઠો મધુર શબ્દ બોલે છે; ને જે સાંભળેછે તેસઘળાના મનમાં ઘણોજ ખુશી પેદા થાયછે. (૧) એની ડોકે કાળો કાંઠલોછે; ને નમેલુ રાતુ નાક છે; તેમ શરીરે બધે લીલારંગનો છે; ને તે ઘણીની વાંક મને છે (૨) તે મીઠુ મીઠુ બોલેછે તેથી તેના ઉપર માણસને ઘણુંજ હેત આવે છે, માટે ઘણા લોકો તેને પાળે છે; પણ કાગડાને કોઇ પાળતુ નથી. (૩)

પાઠ ૧૪ મો.

વચન-શબ્દ, સુકન.
અસર-ફળ, પરીણામ.
માન=આગર, ઇજત
નવાઈ-અચરતી.
આવકાર આદરમાન.
નીવડવુ=નીપજવું, પાકવું.
દોંગાઈ=લુચ્ચાઈ, ખંધાઇ.
વાઘરી-શીકારી પારધી.
વઢવાડ લડાલડી.
લુચ્ચાઇ-દોંગાઇ, ખંદાઇ.
માઠુ=ખરાબ, નઠારૂ.
તપાસ-તજવીજ.
સોગત=સંઘાત.
શીખામણ-ફાયદાની વાત.
કદી-કેઈ વખતપણ.
ભુલવી-વીસરવી.

પાઠ ૧૫ મો.

કણબી-હીંદુઓની જાત. (ખેતીનો ધંધો કરનાર.
મન-કાળજી, ચેટક. [

ધન=દોલત, પૈસો.
અંતકાળ-મરવાનો વખત.
પુંજી-દોલત, ગરાસ, દસો.
લાચાર=નાચાર.
ખેતી-ખેતીવાડીનું કામ.
દીકરા-છોકરા.
વિચાર્યું-ધાર્યું.
ડોસે-ઘરડા માણસે.
કેડે-પછી, પુઠે.
આખું-બધું, તમામ.
વાવ્યા-રોપ્યા.
નીપજ-પેદાશ, આવક.
ઉપજ્યો-પેદાથયો. નીપજ્યો.
ખરેખરૂ-જોઇએ તેવુ, સાચુ.

પાઠ ૧૬ મો.

કોણ-ક્યા સમાસ.
કીરપાળ-મેહેરબાન, દયાળુ.
સુખદાને-ખાસ [illegible]
પેદાકરવુ-[illegible]. નીપજાવ્યું
બનાવ્યુ-નીપજાવ્યું; [illegible]

અાલવાના--પેહરવાના.
સઘળું--બધું, તમામ.
ઇશ્વરે--પરમેશ્વરે.
કર્યાં--બનાવ્યાં, પેદાકર્યાં.
કોપશે--ગુસ્સે થશે.
દેખતાં--જોતાં, ભાળતાં.
જાળવે--સાચવે, તપાસ રાખે.
રખવાળ--બરદાશ, તપાસ રાખનાર.

પાઠ ૧૭ મો.

ગામ--જ્યાં થોડાંક ઘરનીવસ્તીહોયતે.
શેહેર--જ્યાં મોટાં ને ઘણાં ઘર ને હાર
બંધ ઘરો ને સારાં ચોટાં હોય તે.
છોબંધ--ચુનાથી બાંધેલા, છોનાં.
કોટ--શેરને ફરતી આસપાસ બાંધેલી
મોટી છોની દીવાલ.
જથો--ટોળું, ઝુંડ.
આક્રમણ--હરકત.
હારબંધ--એકપછીએક સાથેઆવેલા.
શેહેજ--થોડી મેહેનત.
જનાવર--જાનવર, પશુ.
દરવાજા--મોટાં બારણાં.
જવલ્લે--કોઈકવખત, કદાચ.
બીક--ધાસ્તી, ધાક.
પાસેપાસે--સોડેસોડ અડોઅડ નજીક.
[illegible]--[illegible] મેલેલા.
ગામડું--જ્યાં ઝુંપડાં જેવાં થોડાં ઘર-
ની વસ્તી હોય તે.
કસબો--પ્રગણાનું મોટું ગામ.

ચોટાં--મોટાં બજાર.
હાટ--દુકાન.
પેસવાને--જવાને આવવાને.
ઝાંપો--લાકડા સાથે કાંટા વગેરેથી બ-
પેશનીકળ--આવજા. [નાવેલું બારણું.

પાઠ ૧૮ મો.

ઇંદ્રીઓ--શરીરના ભાગો.
આકાર--ડોળ, ચેહેરો.
ધબાકો--અવાજ.
માલમપડવું--જણાવું.
વાસ--વાસના, સુગંધ.
મીઠો--ગળ્યો, મીઠાસવાળો
હાસી--સાફ.
સ્વાદ--સ્વાદીષ્ટ, ખાધે સારૂં તે.
મઝાની--સારી.
નાખી--ફેંકી.
સમજો--ધ્યાનઆંણો.
ટાઢું--ઠંડું.
ઉનું--ગરમ.

પાઠ ૧૯ મો.

આંગણું--બારણા આગળની જગે.
ચોખું--સાફ, સ્વચ્છ.
કોહણ--કોવેડો.
રળીયામણું--શોભતું, સારૂં.
જીવજંતુ--જીવડાં, મગતરાં.
એઠવાડ--રાંધેલા અનાજનું મેલું
ગંદા--ગોબા- (પાણી.
ગંધ--ખરાબ વાસ, બદબો.

બાઝી--પાસા.
માંદી--આજારી, બીમાર; કાયલી.
લાજ--શરમ; એબ.
તાવ--તપન; બોખાર.
નીપજે-પાકે; પેદાથાય.
ગંધવેરો--દુર્ગંધનો ઢગ.
સાફ-ચોખુ; સ્વચ્છ.
વગળે--આઘે; દુર.
ચોખ્ખાઈ-સુઘડતાઈ.
ગુણ-ફાયદો; ખાશીયત.
છોડ--છોડવા; રોપા
છુટ--જગ્યા; મોકળાશ.

પાઠ ૨૦ મો.

ભાર-- કપડાં; કીંમતી લુગડા.
ખાપ--આરશી.
મધપૂડો--મધમાંખનો પુડો.
વાન--દેદાર.
રચે--બનાવે; ગોઠવે.
સજ્જન--સારા માણસ.
માપ--ભરત, માપ.
ચોક--મોટી ઓરડી.
શરીર--દીલ; અંગ.
રૂડો--સારો મજાનો.
દેખાએ--જોઈએ.
શુદ્ધ--બરાબર, ખરેખરી.
ચીત--ધ્યાન.

કવીતાની સમજુતી.

આપણે બધીજણસો ચોખ્ખી રાખવી; ને લુગડાં પણ ચોખ્ખાં (ધોએલાં)પેહરવાં વળી ઘરનેચોક પણ ચોખ્ખાં રાખવાં; કે જેથી આપણું શરીર સદા સુખી રહે. (૧) જુઓ કે મધમાંખી મધપુડો બરાબર માપ રાખી બનાવેછે તેમાંકાંઈ ડાઘો કે ખોડ ખાંપણ કશુ આપણે દેખતા નથી; ને આરશી જેવો સાફ જણાયછે (૨) ચોખ્ખા રેહેવાથી આપણુંમન ખુશ રેહે છે; ને તેથી શરીરનો દેદાર વળે છે; વળી ચાર સારા આબરૂદાર માણસ બેઠેલા હોય તેમાં ચોખ્ખાઈએ કરી [ધોએલાં સાફ લુગડાં પેહેરેલાં હોય તેથી] હરકોઇ માણસને ઘણી આબરૂ મળે છે (૩)

પાઠ ૨૧ મો.

સુંવાળી--પોચી. નરમ.
નાળ-લોઢાના પગે જડવાના ગોળપટા,
નક્કર-સંગીન.
બરાડેછે--આરડે છે.
મજલ--ખેપ, ટપો,
નિર્દય--ઘાતકી.
ફલંગે-કુદકો.
ખોંખારેછે--હણહણેછે, સણસણેછે.
સીમ--ખેતરની હદ.
ભેગો--સાથે, એકઠો.
ચરેછે--ઘાસ ખાયછે.

વાળ—નીમાળા.
છેડા—કીનારે.
બોજો—ભાર.
વેહેછે.—ઉચકેછે.
ચાકરી—બરદાસ, સેવા.
માયા—હેત. ચાહેના, પ્યાર.

પાઠ ૨૨ મો.

કાતરા—આમલીનું ફળ.
વટેમારગુ—રસ્તેજનાર મુસાફર.
સંગીન—નક્કર, મજબુટ.
કચુકા—કળીઆ.
ચીકણુ—ચીકાસવાળુ.
ચિચોડા—કચુકા. કળીયા.
ચોખંડા—ચારબાજુએ સરખા.
ફેરૂં—ટીપુ.
ખારા—ખટુમડા.
ખટાસ—ખાટોસ્વાદ.
ચોમાસુ—વરસાદની રૂતુ.
વરસેછે—વરસાડ આવે છે.
બારેમાસ—આખુવરસ.
રોજ—હમેશ, સદા, નીત્ય.

પાઠ ૨૩ મો.

અકકલ—બુધ્ધી, સમજ.
ઘણેરી—ઘણી.
નેક—ટેક, નીયમ.
માહલે—મજા કરે.
વીશ્વ—દુનીયા, જગત, પૃથવી.
તસુ—બેઆંગળ, ઈંચ.
માતા—મા,
વીખ્યાત—પખ્યાત, નામીચું.
નવ- નહીં ના.
તાત-બાપ, પિતા.
મોજ--મજા, ચેનબાજી.
શાણા--ડાહ્યા સમજુ.
દીકરી--છોકરી.
નીત્ય--રોજ, સદા, હમેશ.
પર-પારકુ, બીજાનું.
ઠામ--ઠેકણું, જગો.
ફેરો--તો તણો.
સામળ—એકમોટો કવી થઈગયો.

કવીતાની સમજુતી. ૬

મા ને છોકરી (આગલીનું ઝાડ ને તેનું ફળ તે આમલી) નું એક નામ બુધ્ધિથી જાણ્યું, તેનું તો ઘેર ઘેર વળી રોજ રોજ સારા વિવેકથી કામ પડેછે; તેમાં માતો એકની એકજ જગોએ રહે ને તે એક તસુ પણ ચાલતી નથી પણ તેની છોકરીતો બધે દેશ દેશ ભલીરીતે મોજ કર્યા કરે; વળી જુઓકે તે છોકરીનો છોકરો (ચીચોડો તે માનો બાપ થાય છે, ત્યારે સામળદાસ કવી કહે છે કે તમે ચતુરનર સમજી

લેજો એતો બધી પરથવી વીશે પ્રખ્યાત છે. એટલે આમલી ને તે ઝાડની છોકરી આંમલી ને તેનો છોકરો ચીચોડો રોપ્યાથી પાછું આમલીનું ઝાડ થાય છે. ત્યારે એ પ્રમાણે ચીચોડાથી આમલીનું ઝાડ નીપજ્યું, તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય.)

પાઠ ૨૪ મો.

આરલું=આરસી.
રતાંધળો-રાતે આંધળો ને દીવસે દેખે તે.
પોપચું-આંખનું ઢાંકણું.
ભમ્મર-આંખના પોપચા ઉપર કમાનજેવા વાળ હોય છે તે.
બાળવું-અટકાવવું.
રજ-ધુળ; રજકણ.
છાજલી=છાપરડી;
સારેછે- કરે છે.
પાંપણ-આંખના પોપચાસાથે વળગેલાં બાલ.
ખરેખરો બરોબર.
જતન=બરદાસ. સાચવણી.
ઝીણી-બારીક.
કાણો-એક આંખે આંધળો.
દયા=રેહેમ નજર.
પરમેશ્વર-દુનિયાનો બનાવર.
પાડ=ઉપકાર; આભાર, ગુણ.

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ-કપાસીઆ સાથે રૂ હોય તે.
કેહેવત કેહેવાતી ડાહાણીઓ.
ભાખરી-ઘઉના લોટની જાડી રોટલી.
કાંતવું-લાંબા તાંતણા કરવા.
લટકતા=ટીંગાતા.
કુંભાર=માટીના વાસણબનાવનાર.
વણવું લુગડું બનાવવું.
તૈયાર-તરત કામમાં આવે તેવું.

પાઠ ૨૬ મો.

ધરતી-જમીન, ભુમી,
થોક-જથો.
ઓઢવા-શરીર ઢાંકવા.
ખાંતે-ખુશીથી.

કવીતાની સમજુતી. ૭

ખાવા, પેહેરવા અને ઓઢવાને પરમેશ્વરે આપણને શરીર આપેલું છે હવે તે વડે જો મહેતન કરીએ, તો તેમાંથી રાતાપીળા રંગ (જે જોઇએ તે) મળે (૧) જમીનમાંથી અનાજ તો બધું જથાબંધ થાય છે, પણ જો તે જમીનને ખુશીથી ખેડે નહિ તો ખાવાનું શું થાય (અનાજ કેમ પામે?) (૨) પણ તેમ કરવાને આપણને ઈશ્વરે તેના ઇલાજો આપેલા છે પણ વાસણ અને બાળવાનાં લાકડાં વિના રંધાય શી રીતે, (૧)

પાઠ ૨૭ મો.

હાલ=હમણાં.
વખત=વેળા; સમય.
પરઘેર—પારકા ઘેર.
સરસ=સારી; મજાની.
કાં--કેમ?
અર્થ=મતલબ.
ચાકરી=નોકરી.

કવીતાની સમજુતી. ૮

માટે હે ભાઈ તે (બળતણ ને વાસણ) તું તૈયાર બનાવ કે તે ઠાં તને બીજો કોઈ કરી આપે, કે ત્યારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણ ને વાસ્તે) તે વખતે થાય (૧) ઝાડ ઉપર લુગડાં લટકતાં કાંઇ તૈયાર નથી પણ જો કપાસ વાવી તેપરથી રૂ ઉતારીને કાંતીને વણે તો મઝાનો પેહેરવાનો પોશાક બને. (૨) માટે ગમેતે રીતે ઘેર કે પારકે ઘેર (દેશ દેશાંતર) મેહેનત જે કરે, તો ચાકરી કરતાં આખરી સારી રીતે પામે (મેહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે). (૩)

પાઠ ૨૮ મો.

સાચ—સાચવટ, સાચી વાત.
દેશાઇ-જાગીરદાર, વતનવાળો મા- (ણસ.
ઉઠયાં-ઉભાથયાં
દાખલા ઉદાહરણ દ્રષ્ટાંટ.
ચપુ=ચાકુ છરી.
ગમ્યો પસંદ પડયો
રૂપીઓ--સોળઆનાની કીમતનો રાણીની છાપનો શિકકો.
છૈઆ—છોકરાં, બચ્ચાં,
લેખણ—કલમ.
વખાણ્યો—પસંદ કર્યો.
વેહેલા—જલદી.
કાપ—ચીરો.

પાઠ ૨૯ મો.

સાચાબોલુ—ખરૂબોલવું સતવાદી.
ધીરજ—સબુરી, શાંતી.
ગભરાવું--ચકળાવવું,બીવું, ગાભરાવું.
ફાડી—ચીરી.
ખીજ્યા—ચીડયા ખીજવાયાં.
છાતી—હૈયું.
અજાણતાં—ઓચિંતા,

પાઠ ૩૦ મો.

ઝટ—જલદી, તુરત.
સંકટ—દુઃખ. આફત.
કરોડ—હજાર્યો (સોલાખ)
પરલોક—પારકાલોક, દેવલોક.
હોડી--સઢવાળો મોટો મછવો, નાનું (વહાણ.
સીંધુ—દરિઓ, સમુદ્ર.
રાજ—અમલદારની ગાદી

શુભ—મંગળીક.
દિનરાત--રાતને દહાડો.
સદા—રોજ્ય, નિત્ય.
નક્કી—ખચીત, નિશ્ચય.

કવીતાની સમજુતી. ૯

આપણાપર જે દુઃખ આવી પડે તે સહન કરીને બરાબર સાચી વાત કેહેવી ને બીજા લોકમાં સુખ લઈએ (સાચુ બોલેથી સુખ મળે) અને તેથી હમેસા સુખી રહીએ. [૧] સાચુ બોલવું એ સદા સારૂ છે, જુઠું બોલવાથી ઘણુ દુખ આવા પડે છે; માટે તમે હજારો ઉપાય કરી જુઓ, પણ સુખતો સાચાથીજ થાય છે. [૨] સાચુબોલવાથી સદાઆપણુંકામ થાય, પણ જુઠુંબોલવાથી કદી થાતું નથી; જુઓકે કાગળનીહોડી બનાવીને તે દરીઆમાં મુકીએ તેથી દરીઓ તરાતો નથી તેમ જુઠું બોલવાથી આપણું કામ કદી થતુ નથી. [૩]

પાઠ ૩૧ મો.

ઘેટાં—મેઢાં.
કાતરવું—કાતરવતી કાપવું.
કામળીઓ--ઉનનું પહેરવાઓઢવાનુ [લુઘડુ.
ડાગળો—ચુમાળો.
ભરવાડ—ઘેટાં ચરાવનારા.
શેનો—કઇચીજનો.
નિમાળા બાલ, વાળ.
ઉન ઘેટાના બાલ.
ટાઢ ઠંડ, હીમ.
ઉનાળો તાપની મોશમ.
એશાવાય એવીજેરે, એથી બીજા.

પાઠ ૩૨ મો.

ઝરવું ચેહેવું, ટપકવું.
લીંબોળીઓ લીમડાના ફળ.
પોપટી લીલા પોપટ જેવા રંગના.
પેટી—નાનો પટારો.
રાયણ—લીંબોળીના જેવો લીલો મેવો.
ગળી—મીઠી.
વિખ—ઝેર; સોમલ.
ઓસડ—દવા.
ઠેકાણે—જગોએ.

પાઠ ૩૩ મો.

ધાન્ય—અનાજ.
ડુંડું=કણસલું.
ઉબી—ઘઉંની કંઠી.
પૈસાદાર=તાલેવંત. ધનવાન.
કડબ—જાર બાજરીનાં લાંબાસાંઠા.
કણસલું—ડુંડું.
પુળા—કડબના ભારા.
બાજરીઉં—બાજરીનું કણસલું.
વવાય—રોપાય.

જાર–જુવાર.
શિયાળો–ટાઢની મોસમ.
ઢોર–ચોપગાં જાનવર.
મશાળેછે=ચોળેછે.
ફળીને–ફોટકરીને.

પાઠ ૩૪ મો.

તલસરાં–તલની શીંગ.
શેરડી=ગળ્યા રસનો શાંઠો.
શીંગ–ફળી.
જવ––એક જાતનું ધાન્ય.
કઠોર–મગ,ચણા,વાલ વટાણાવગેરે [ધાન્ય.
ડાંગર–ભાત.
પોપટા–ચણાના ફળ.
સર્વે–સઘળા; બધા.

કવીતાની સમજુતી. ૨૦

બાજરીઆના ડુંડાગાંથી બાજરી ને કણસલામાં જુવાર થાય છે. તેમ ઉંબીમા ઘઉં, ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે થાય છે (૧) ને જીંડવામાં તલ થાય છે,અને શીંગોમાં સરવે કઠોળ (મગ,તુવેર,વાલ,વટાણા વીગેરે) થાય છે, તેમ ચણાફળીમાં ચણા થાય છે, નેશેરડીમાંથી ગોળ,સાકર થાય છે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહીનામાં જુવાર ને બાજરી તૈયાર થાયછે, ને શીઆળામાં ઘઉં ચણા વીગેરે થાય છે. (૩)

પાઠ ૩૫ મો.

ધરતી–જમીન; ભુમી.
કિલ્લો-ઉંચા ગઢ; બુરજ.
નાળા–વહેતોઝરો; નાનીનીક; નદી.
મરડીઆ–છો પકવવાના કાંકરા.
પાહાડ–મોહોટા ઉંચાસાથે જોડાઇને લાંબા ગએલા ડુંગરો.
લુગડાં-કપડાં.
તરસ–સોસ.
મટાડેછે-દુરકરેછે; હોલવે.
ખેતર અનાજ તથા ઘાસ પાકે છે [તે જગો.
કાંઠે-કિનારે.
એકાએક-એકદમ; ઉતાવળો.
રાન—વન; જંગલ,
માણેક—કીંમતી જવાહીર.
અનેક––ઘણું; બહુ.
જામફળ––જામરૂખ.
પદાર્થ—ચીજ, વસ્તુ.
જાંબુ––એક જાતનું ઠીલાવાળું ફળ.
હીરા—એક જાતનો પથ્થરની ખાણમાંથી નીકળતો કીંમતી પદાર્થ.
વન—રાન, જંગલ.
સરખી—સપાટ; પાંધરી.
ધાતુ––સોનુ; રૂપુ; ત્રાંબુ; કલાઇવગેરે.
તપેલી––પાતેલી.
શોટીઓ––કસલીઓ.
પાળીઓ––ચપ્પાં; છરીઓ.

પાઠ ૩૬ મો.

જાત – તરેહ; રીત.

પાઠ ૩૭ મો.

સેવા--ચાકરી; બરદાસ.
જંપવું--સુખે બેસવું; ઠરવું.
દાઝ –વેહેર; ખુનસ.
જન્મ – જીંદગાની અવતાર.
પજવતાં—દુખ દેતાં.
ઉછેરતાં—મોટા કરતાં.
સંસાર –દુનીઆં; પૃથવી.
હેતવાહાલા – પ્યારા.
સુખીયું --સુખીઆરૂ; સુખી.
દુઃખીયું – દુઃખીઆરૂ; દુખી.
વેદના—દુઃખ; પીડા.
ચડાવવું –કબુલરાખવું.

પાઠ ૩૮ મો.

ગુણ—ઉપકાર, આભાર.
અવસર—વખત.
ટગમગ–ડમમગ.
અમાપ=ઘણો, જેનું માપનહીં તે.
ઘડી—૨૪ મીનીટ ૬૦ પળ.
બરદાસ=સંભાળ.
ઉમ્મર–વય, જીંદગી.
દાસ – ચાકર, સેવક.
ટકતો=થોભતો, ઠરતો.
ખાજ—ખાવાનું.
લેશ–જરાજરાપણું.
વેઠીને – ખમીને.
ઉપકાર-ગુણ, આભાર.

કવીતાની સમજુતી. ૧૧

જ્યારે બચ્ચું નાનું હતું તે વખતે તેનો પગ ધ્રુજતો રેહેતોઅને પોતાની મેળે ખવાનુ પણ ખવાતું નહીં તેમ ઉઠી પણ શકાતું નહીં તેગમ નમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહીં. [૧] આવા વખતે બચ્ચાંપર મા બાપે દયા આણી ને દુઃખ પોતે વેઠીને તેને સુખ આપ્યુ; એ આભાર બચ્ચાં ઉપર મા બાપનો મોટો છે.[૨] કોઇ માણસ એવે વખતે જો રોજ બેબે ઘડી ચાકરી કરે તો ચાકરી કરાવનાર આખી જીંદગી સુધી તેનો દાસ થઇને રહે, [૩]

પાઠ ૩૯ મો.

સમે–વખતે, વેળા.
બાવળ બાવળનું ઝાડ
શુળ–કાંટાવાળી ડાંખળી.
પુઠીયાં-પૈડાને ફરતું લાકડાનું ચકર.
ફુમતુ–રેસમના ફુલ.
તુરાસ-પીંછા.
કુંડ–છોગાં બાંધેલો ગોળ ઝરો.
નાયડી-પૈડાની વચમાનું લાકડાનું
પરડા-બાવળની શીંગ, [ગોળડુંગર.

ઉનરડવું-શોરવું.
આરા-પૈડાની વચગાના ફરતા લાકડાના ગોળ કકડા.
આળાં-ગદગદ, પચપચો, સુંવાળ.
અથાણુ—આથણું.
પુરે-બરાબર.
મજબુત-ચીકણું, જબરૂં.
ઝરેછે-વહેછે, ટપકેછે.
ચીકાશ ચીકણાશ.

પાઠ ૪૦ મો.

શેખશલ્લી-ખોટાગંગ ઉઠાવનાર ચતુરંગ=ખોટા વિચાર. [ભેલો.
બોહોળા—ઘણા, મસ.
ધુણાવવું—હલાવવું.
માલીક-ધણી, શેઠ.
ગાડવો—માટીનો મોટા ઘડો, વાસણ.
ઉઠવા—ઉભોથવા.
કુકડી=મરઘી.
સારીપેઠે બહુ ઘણાજ.
એકઠા ભેગા.
ઉપજશે=પેદા થશે.
કમાઈશ-રળીશ.
પરણીશ=લગ્ન કરીશ.
ફુટી—ભાગી.

પાઠ ૪૧ મો.

ચણતર—ચણી લેવાનું કામ,
માળીલેવું-નળીયાં ચઢાવવાં.
ઓશરી-ઘર અંદરનો ભાગ.
સાટે-બંદોબસ્ત, કરરા.
હાટડાં=તાકાં.
ભોંયરૂં-ઘરના ભોંય તળીયા નીચેની [ઓરડી.
છોવડાવવું-છો દેવડાવવી
મોભ-ઘરના ગાળનો વચલો આડો [થાંભલો.
વળીઓ-સાગનીસાંઠીઓ.
કાથો-નાળીએરની છાલની વણેલી [દોરી.
પાયો—મુળ. ટેકણ.
કરા=દીવાલ, ભીંત.
પછીત પછવાડેની ભીંત. [ઓટલો.
પાણીઆરૂ—પાણીના બેડાં મુકવાની
જાળીઓ—લોઢાના શળીયા જડેલી [બારીઆ.
બો—બીક ડર, ધાસ્તી
પરશાળ-ઘરમાં પહેલા ખંડનીજગા.
ઝટપટ જલદી, તાકીદે.
રળીઆમણું-શોભીતુ.

પાઠ ૪૨ મો.

બીરાજવું—દીપવું, શોભાઆપવી.
પાટડા—બારવટીઆ.
મજાગરાં--ચણીયારા, નરમાદાના [ચાપડા.
સાગ--સાગનું લાકડું.
છજાુ--છાજ.
છોલાણું-છો દેવડાવવાનું કામ.
ચોરસાં--માટીની ચોખંડી ઈંટ.
લુહાર--લોઢાના ઘાટ બનાવનાર.
છુટ--મોકળાસ જગો.
મેડો--માળ.
મણા--કસર, ખામી.

ઝીંડી--ખડકી, વાડો.
દાદરો--લાકડાના પાટીયાની નીશરણી-
નીશરણી--સીડી, [ચીજવાનું બારણું.
ખુંટીઓ--ખીંટીઓ.

પાઠ ૪૩ મો.

છાજવું--શોભવું. દીપવું.
ગલીચા--જાજમ, કીમતી બીછાનું.
ચુનાળાં--ચુનાના, ચુનો ફેરવેલાં.
કઠેરો--લાકડાના પાટીયા તથા લોઢા-
જાળી જડેલો ઝરૂખો.
ભુપતિ--રાજા, પૃથવી પતી.
નીર--પાણી.
હીચકો--હીંડોળો, ઝોલો.
ચીત્ર--તસવીર, છબી.
સુડા--પોપટજેવા લીલા પીંછાનાપક્ષી

ખાટ--ખાટલો.
ખુબ--ઘણુંજ, બસ.
રૂડાં--સારાં, શોભાવંત.
ઘડ્યાં--બનાવ્યાં.
રસોડાં--રસોડાંમાંના.
રૂપાળા--શોભીતા, ખુબ સુરતાં.
ચણ્યાં--ચણી લીધાં.
દીસે--દેખાય, જણાય.
ખુટે--ઘટે. ઓછું થાય.
મીઠી--મધુર, મધુરી.
શુદ્ધ--ખરાખર, સાફ.
બેઠકો--બેશવાની જગો.
અગાશી--માળુ.
સેજ--ઢોલીઓ; પલંગ.
ખાશી--મજાની, સારી.

કવીતાની સમજુતી. ૧૧

છજાં; જાળીયાં, ને માળીયાં ઘણાં સારાં દેખાયછે, ને બારીઓના બારણાં પણ સારાં દેખાય છે; પાણીનાં બેડાં મુકવાની ઓટલીને રાંધવાની જગો પણ શોભીતી બનાવી છે; ને તે ઈંટથી ચણીલઇને તેપર ચુનો ફેરવેલો દેખાય છે (૧) ટાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે પણ કદી ખુટતાં નથી તેમાંથી લોકો વાંકા વળીને પાણી ખેંચી કાઢે છે. સુક મેનાંમા સુખ્ય શબ્દ બોલેછે, જેનાં પાંજરા પીતળથી જડી લઇને રંગેલા છે (૨) બેશવાની જગો કઠેરાને અગાશી સારી બનેલી છે, ને સુવાને વાસ્તે ઢોલીઓ તથા મઝાની હીંડોળા ખાટછે, તેમ ગલીચા મનને ગમે તેવી રીતે પાથરીને દીવાલના ઉપર રાજાઓની મોટી છબીઓ પાડીછે. (૩)

પાઠ ૪૪ મો.

સજડ-મજબુત.
ઠણઠણવું-તમ્મસવું ખોખારાવવું.

નસકોરાં-નાક આગળ દમ લેવાના
દાઢ-મોંમાંઅેવડાદાંત [કાણાં.
ડાચુ-જડબુ.

નરસી-ખરાબ, નઠારી.
પોચો-નરમ, સુંવાળો.
કાણાં-વેહ, છીદરો.
જાગવે-સાચવે, તપાસે.
ટેકો=આધાર, મદદ.
ઝીણું-બારીક.
કકડા-ટુકડા, કકડા.
ભુકો-ચુરો, કડકેકડકા.
સાદ-અવાજ, શોર.
બરાડેછે-આરડે છે પોકારે.

પાઠ ૪૫ મો.

ખીજવુ-ચીડવું.
છેલાઈ છાકટાઇ, વરણાગી, તોર.
પગરખી-જોડી ખાસડી.
આડફટ=આંટી.
પછડાઇને-અથડાઇને.
અટવાઇને-આંટીઆવીને.
ખોટુ-ખરાબ નઠારૂ.
આમથી-ખાલી, વગરખપની.
સ્વભાવ-મીજાજ.
રીસાળ તામસી.
પગથીઉ-ઓટલી.
ફેકી-નાંખી.
વાંસે-પછાડી, પાછળ.
ખાબોચીઉ-નાનોખાડો.
બગડયા-ખરાબથયા.
ખબર-સમાચાર.
હાલ હવાલ, દશા.

પાઠ ૪૬ મો.

અદેખા=કીનાખોર, ઝેરીલા.
અવતરવું-પેદાથવું.
કુરકુરીઆં-ભોટીલાં, કતીલાં.
ખારીલા-ખોખારસ્વભાવના.
ગેલ-લાડ.
ભોટીલાં-બોકીલાં, કુતરીનાં બચ્ચાં.
આડો-વાંકો, ઉધો, ન ફાવતું આને તે.
અજાણ્યા-પારકા.
ઘુરકવા-દાંતીયાં કરવાં, ચીડવા.
લાગ-દાવ, તક.
બચકુ-દાંતે કરડવું તે.
સઘળા-બધા.
જંપે-સુખે બેસે, ઠરે.
ઉઘડેછે-ખુલ્લીથાયછે.

પાઠ ૪૭ મો.

ખીલવી-પાંખડી છુટી પડવી.
અંગ-શરીર, શરીરનો ભાગ.
મુળીઉ-મુળ, જડ.
વેહ-બાકુ, કાણું, છીદ્ર.
ચુસે-સોસે, રસગળે.
નરી-એકલી.
પાંદડાં-પાંતરાં.
કળી-ખીલ્યા વગરનું ફુલ.
બતાવું-દેખાડું.
વાલીઓ-રોપીઓ.

પાઠ ૪૮ મો.

લાગલાગટ-રોજ રોજ, આંચસાંત

ખસખસ-અફીણના બી. [દીવસ.
કૂણગો—સાંઠગો.
ઠળીઓ—કળીઓ.
સીંચીએ—રેડીએ.
સમજાશે—ધ્યાનમાં ઉતરશે, ઠસસે.

પાઠ ૪૯ મો.

વેહેળો—નાની નદીનો ઝરો.
તેડે—તીરે, કિનારે.
ઉપકાર—પાડ, આભાર.
ચટકો—ડંખ.
બદલો—અવેજ, પાડ.
આગરૂ—માન, ઇજ્જત,
ઝાંપ—જાળ, ફાંદો.
તણાતી—ખેંચાતી.
દયા—રહેમ, મહેર.
વળગીને—બાઝીને.
દીવસ—દહાડો; દીન.
ઝટ—જલદી, તુરત.
પરમેશ્વર=મોટા ઇશ્વર.

પાઠ ૫૦ મો.

ક્યારડા=પાણીભરાયલા નાંના ખાડા.
પરાળ—ડાંગરનું ઘાસ.
છાલાં—છોતરાં.
ચોખા—ડાંગરમાંથી નીકળેલા દાણાં.
તરૂ=નાના નાના કુમળા છોડ.
લીલાછમ-ઘણાજલીલા. (કાચીકેરી
દાણા=અનાજ. [જેવા.
ખંખેરી—ઝાપટી.
નીપજાવે—પકાવે.
ખેડુત=ખેતીકરનાર.
કરનાર=બનાવનાર.
ભારે—મોટા ઘણા.

પાઠ ૫૧ મો.

માંજરી=ભુરાડોળા વાળી.
ઘીઆળું-ઘીએ ચોપડેલું, ઘીવાળેલું.
તલપ—થેકડો.
લુખું—ઘી વગરનું.
વેર—દુસ્મનાઇ, ખાર.
હળવે-ધીમે, આસ્તે.
સુઝે-દેખાય, જણાય.
તરત—જલદી.
બીગાડ-નુકશાન.

પાઠ પર મો.

બીકણ—બીએ તે, પોચો.
અજાણ્યું કરી જાણેલ નહીં તે.
સોડ=બાજુ, પાસે,
સામુ—તરફ
બાઝી—વળગી.
ગભરાયો—અકળાયો.
કાદવ—કીચડ.
ઉઠાડયો—ઉભોકરયો.

પાઠ ૫૩ મો.

દરીઓ—સાગર, સમુદ્ર.
અગરીયો—મીઠું પકવનાર.
રાશ—મીઠાના ઢગલા.
ક્યારા=ચોખંડા નાના ખાડા.

અગર-મીઠું પાકે તે જગા.
પટ-પથ્થર.
ઢગલા=ગંજ.

પાઠ ૫૪ મો.

પ્રમાણે-રીતે.
ભણીગણી-લખી વાંચી હોંશીઆર
ફોરી-ફળીઉં, મેહેલ્લા. [થઇ.
નાકે-છેડે, છેવટે
મેડીઓ-માળા.
ભાર-બોજો,
એકીવારે-એકદમ.
સેહેલથી=થોડી મેહેનતે.

પાઠ ૫૫ મો.

પંથ-રસ્તો, મારગ.
ખર-ગધેડો.
એંધાણ-નીશાની.
લહીઓ=લખવાનું કામ કરનાર.
છેદાયછે=ઘસાય છે.
પંડીત-વીદ્વાન, ઘણું ભણેલો.
નીપજે-થાય, બને.
ગાઉ-કોશ.
અભ્યાસ-માહાવરો.
કાયર-આળસુ.
તોલ-વજન.

કવીતાની સમજુતી. ૧૩

માણસ ભણતાંભણતાં વિદ્વાન થાય ને લખતાંલખતાં સારા અક્ષરનો લખનારો બને, તેમ રોજ જો ચચાર ગાઉ ચાલ્યા કરે તો લાંબો રસ્તો હોય તે પણ કપાઇ જાય. ૧ પોપટ જેવો પશુ પણ શીખવ્યાથી શબ્દ બોલતાં શીખે છે, તો કાયર થઇને જે માણસ ભણવાની આળસ કરે તેને ગધેડા જેવો જાણવો. ૨ કુવાઉપર જે કાળા મોટા પથરા, તે રોજ પાણી ભરવા જતાં દોરડા ઘસારાથી ધીમેધીમે ઘસાઇજાયછે એ નીસાનીનો દાખલો લો. [એટલે પથરા ઘસાયછે. તો ગમે તેવો કોઇ મુરખ માણસ હશે ને તે મેહેનત લઇ શીખવા મંડશે તો તેને શું નહિજ આવડે ? ના આવડશે. (૩)

પાઠ ૫૬ મો.

જંગાલ-તાંબાનો કાટ.
જસત-એકજાતનીસફેતરંગનીધાતુ.
સીસુ=એક જાતની ચળકતી ધાતુ.
કાટ=ધાતુઓનો મેલ.
નરી-સ્વચ્છ, ચોખી.
જવલે-કોઇવખત, કદાચ.
દેવતા=અગ્ની.
ગાળે-પીગળાવે.
ચળકતા-ઝળકતા.
માંજીને-અજવાળીને.
ઝાંખુ-તેજવગરનું

પાઠ ૫૭ મો.

ગદીઆણો-૧૬વાલ, અરધો તોલો.
ઓગળવું-પીગળવું
વરક-સોના રૂપાના પાતળા પાના.
પતરાં-ધાતુનેટીપીનેપાતળાં કરેલાંતે.
ટીપી-ટપેરી.
રજ-કણ, કણી.
ચિકાશ=ચિકણી.
બસ-ઘણું, વધારે.
તાપ-ગરમી.

પાઠ ૫૮ મો.

ડોશો--ઘરડો માણુસ.
અચંબો-નવાઇ.
છેડવું-ખીજવવું
પુરો-બરાબર.
કને-પાસે, સોડે.
મંગાવીને=અણાવીને.
કારણ-મતલબ.
સંપસંપીને-હળીમળીને.

પાઠ ૫૯ મો.

ટીખળી-અટકચાળુ.
અટકચાળા-અડપલાં કરનાર.
નીરાંતે-સુખે.
ગલેફા=ગાલ, ડાચાં.
ભુસકા--કુદકા.
માંકડાં--રાતા મોંના વાંદરા.
વગડામાં--વનમાં.
ઉઘાડા-ખુલ્લા.
ચીડાય-ખીજવાય.
વીંટાળીને-લપેટીને.

પાઠ ૬૦ મો.

ચંડાળ-પાપી. દુષ્ટ.
સાહેદ-શાક્ષી
ઇનશાફ-ફેસલો.
અરે-હાય ફીકર.
દશા--હાલ હવાલ.
ગળેપડુ-માથેપડુ.
વઢવાડ-લડાલડી.
જણીએ-બાપુએ
ફરીયાદ-અરજ રાવ દાદ.
કકડા--ભાગ કકડા.
બરાબર=સરખા.
હુકમ--ફરમાસ.
છાનીમાની--ચુપાચુપ.
ઉઠાવુ-ઉપાડીલેવું.
હવાલે--સોંપીઆપ્યા;તપાસીઆપ્યા.

પાઠ ૬૧ મો.

વેળા--વખત;સમય.
અઠવાડીઉ--આઠદહાડાનીમુદત.
ધ્યાન--મંત સુરત.
અંગરેજ--ગોરા લોક ટોપીવાલા.

પાઠ ૬૨ મો.

પેહોર-ત્રણ કલાક.
મહીનો--૩૦ દહાડા.
આથમે--અસ્તપામે ઘેરજાય.
મધરાત--વચલી રાત.

પખવાડીઉ--પંદરવાડીઉં.

પાઠ ૬૩ મો.

વા--પવન.
શીશા—કાચની નાની બાટલી.
વીંજણો--પંખો.
બફારો—પસીનો પરસેવો.
વાસીને—દઇને ઢાંકીને.
લોટા-કળસીઓ.
થીર-હાલેચાલેનહીતે.
ઓળ્યો—ડબોળ્યો.
બદલે—સાટે.

પાઠ ૬૪ મો.

લેહેર—વમળ;
ગતી—સાકત,બળ.
ધ્રુજવું—હાલવું; કાંપવું.
પ્રવાહ—પાણીજેવાનરગ.
જુગતી-યુકતી.હીકમત.
નાદ—અવાજ; સાદ.
ઇસારત-ચીન્હ નીશાની.સાન.
કુડાળાં—ગોળ ચકરડાં.
ઉપરાઉપરી-એકપછીએક.
કલાવો—ચડાવો.
અથડાય અફળાય.
ઘાટ-ડોળ (ઘડીનેકરેલી બનાવટ.)
બેહેરા-કાને સાંભળે નહી તે.
ઘડપણ-બુઢાપણું.
જન્મબેહેરા-જનમેત્યારથી બેહેરા.
મુંગા-મોંહીંથીબોલીશકેનહીતે.

પાઠ ૬૫ મો.

ટાટ શણનુંકપડું
કાગદી—કાગળબેચનારો.
ખેળ—લહી.
ઘા દસ્તો, ૨૪ કાગળ.
તા—તાવ આખોકાગળ.
સાહેબખાની—ઉચાસાહેબ લોકોને.
ડોહોદેવું-ડઓળવું. [વાપરવાજેવા.
ફુટકડી-ફટકડી.
ચાયણી--ઝીણાઝીણાવેહેવાળુંધાતુનું-
પઝાળી—બીજાળી. [વાસણ
સફેત—ધોળું, ઉજળું.
ઠરીને—બંધાઇને.
લીસા સાફ; ધુંટેલા.
ઉચા--સારાકીમતી.

પાઠ ૬૬ મો.

મુરખાઈ-બેવકુફાઈ.
દેશાવર-પરદેશ દેશાંતર.
ફાંળ--ધાસકો ફીકર.
ઝળઝળીયાં-આંસુ.
ઠોઠમોઠ-મુરખ; અણઘડ.
અભણ--વગરભણેલોમુરખ.
નામુ--નામ;દફતરીકામ.
મથાળુ--ઉપલોભાગ.
ધણી--વર; માંટી.
ઠેઠ—છેક નાકેસુધી.
રોવા--રડવા
ઉકલીને-ફોડીને.

૧ ઓઢો---રડોછો.
પછવાડેથી---પાછળથી.
પસ્તાવો---અફસોસ.

પાઠ ૬૭ મો.

અભીમાન---અહંકાર.
નીશાની---ઓળખાણી ઈશારત.
સરદાર;-આગદાર ઉપરી.
અસાર---સાર નહીતે નઠારૂ.
રાય---રાજા.
વેહેમ---શક સંદેહ.
ઉર---દીલ મન.
બકવું-લવવુ લવારોકરવો.
સારઅસાર-સારીનઠારીવાત.
અક્ષર હરફ દસ્કત.
અપાર-ઘણોજ, જેનોપાર નહી
જગ-જગત પ્રથવી.

કવીતાની સમજુતી. ૨૪

મુરખના માંથે કાંઇ શીંગડાં ઉગીને તેની નીશાની હોતી નથી પણ જેને સારાનરસાનું કશું ભાન નથી તેને મુરખ સમજવો [૧] જેને એક હરફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહી (કાળા અક્ષરને કુટી મારે) ને મનમાં અહંકાર ઘણોજ રાખે તેવો માણસ પૃથ્વી ઉપર હોય તેને બધા મુરખાઓનો સરદાર સમજવો. [૨] મોટીમોટી વેહેમભરેલી ઘણી વાતોનો તો લવારો કરે. પણતે મુરખનોરાજા માંહેલી શાખાગણ સાંભળતો નથી.

પાઠ ૬૮ મો.

વખતરૂ—મેહેનત, મજુરી.
આળોટવું-ગુલાંટખાવી,ગડ બડવું.
અમીર-મોટા માણસ.
દાગડો—પગનો પંજો.
ધીરજ—સબુરી, સાંતી.
ખમી—સહી, સહનકરી.
હઠે—પાછુફરે, હાળે, હારે.
મરજી—ઇછા. ખુશી.
દેખાદેખી—જોયા જોઈ.
ડોક—ગરદન, ગળુ.
બાર—બોજો.

પાઠ ૬૯ મો.

ડેલુ—તબેલો.
ન્યાલ—ગબ્બર, પઇસાદાર.
પુરૂ—બરાબર.
છોડવા—મુકાવ, મેલવા.
દેખાયો—જણાયો.
ખોતરતો—ખોદતો.
ભેદ—મરમ. કારણ.
ચરૂ—તાંબાનો બેકડાવાળો દેગડો.

પાઠ ૭૦ મો.

શેતુર—એકજાતનો પીપરનાઆકાર
ખદખદવુ—ઉકળવું. જેવો મેવો.

અબોટીઆ—રેશમી લુગડાં.
હીરાગળ—રેશમી.
પટઅઉ = એક જાતનો જીવડો.
ગજીઆણી—મજમમાનું રેશમી લુગડું.
તાંતણો—ઝીણો તાર.
મુગટા-કોરણુવાળાંહલકાઅબોટીઆ
મશરૂ=એકજાતનું રેશમી કપડું.
કોશેટા ગોળ લાંબી દડી.
હીર—રેશમ.

પાઠ ૭૨ મો.

આખલો—ગોધો, સાંઢ.
મચ્છર—ગણગણતો જીવડો.
માતેલો—મતવાળો, જબરો.
નબળો—કમજોર, લુલો.
આંટો—ફેરો, ચક્કર.
તુચ્છ—હલકો, નીચ.
ધરાઇને—તરપત થઇને.
જબર—જોરાવર.
પલક—પળ, ક્ષણ.
વેદના—દુઃખ, પીડા.

પાઠ ૭૨ મો.

કરોળીઓ-જાળમાં રેહેનારો જીવડો.
એંલેકણુ - છાકી જવું.
જાળુ—ફાંસો, ફાંદો.
ફુલાઇ—અહંકારે ભરાઇ.
સાંઢીઓ—સાંઢ, આખલો.
બરોબરી—સરખાસરખી.

ગરવ—અહંકાર.
હસવા—મરજાદુકરવા.
ફાંફાં—ખોટીમેહેનત, વેવલા.
અટવાટો આંટીમાંઆવતો.
જીતના—જીતીલેનાર. જીતેના.
કેવળ=બીલકુલ, તદ્દન.

પાઠ ૭૩ મો.

કોમળ—નાજુક, કુમળ.
રમુજી—ખુશલાગેએવું.
ચંચળ—હોશીઆર.
પટા—લીસોટાકાપા
રૂવાંટાં—ઝીણાઝીણાબાલ.
ચીતારો-ચીત્રપાડનાર.

પાઠ ૭૪ મો.

છેતરવું—ઠગવું.
પાપ—નઠારૂકામ,નઠારાનાઅમો.
દડીઓ-પડીઓ.
ચુકવુ-ભુલાવુ.
સંતાડવું—છુપાવવું.
કરડી—આકરી,સખત.
નાત-જમણવાર. વરો.
બગડયુ તપતભરાયો.
સરત—નીશા,ધીયાન.
છેતરાઇ-ઠગાઇ.

પાઠ ૭૫ મો.

મડી—મીનીટ.
મળ—લેહેજો.
તરતુ—અતરંગરહેતુ.

મંદીર-દેરૂ દેવસ્થાન-
ટકોટક--ઘડીએઘડી.
જોશી--જ્યોતીશ વીદ્યાજાણનાર.
ડુબીજવું-બુડીજવું.
કોષ્ટક - કોઠો.

પાઠ ૭૬ મો.

બરે-કીમતી મોંઘી.
મોહોર-પંદરરૂપીઆનીકીમતનોજુનો
કસબ-જર કીનખાપ. [સોનાનોસીક્કો
પાલવ — કોર.
વેઢ=વેળીઉ.
કંદોરો-કેડેબાંધવાનુ ઘરેણું.
કીંમત --મુલ,ભાવ.
ઉપડે-ઉચકાય.
સુંદર=સારા મજાનાં.
કંઠી..સોનાનીસાંકળ
તાલેવાન —પઈસાદાર.

પાઠ ૭૭ મો.

નાખુશ —દલગીર.
ટટાર=સીધોપાધરો
ખુશી—હરખ;સંતોષ.
પોતીકા=પોતાના.

પાઠ ૭૮ મો.

વાચા-ભાન બોલવાનીસમજ.
ભાન--સમજઅકલ.
પુણ્ય=ધરમ દાનનુઆશીસ.
કશુ-કાંઇપણજરાએ.

પાઠ ૭૯ મો.

કાંચળી-કાપડુ. બાયડીનુ ચોળીજેવું
પીયર--બાપનુઘર [પહેરવાનુકાપડું.
મોસાળ=મામાનુઘર.
હેત-પીયાર ચાહેના.
ઠેસ-ઠોકર. ખતા.
રીસ-ગુસ્સો. તામસ.
ઉતરી--નરમપડી.
વાંક--તકસીર ગુન્હો

પાઠ ૮૦ મો.

નીંદે-બદબોઈકરે.
બળવંત--જોરાવર.
કલેશ-.કંકાસ.
હળતાં--હળીનેરહેનારાં.
સંપી-સંપકરી હળીમળી.
સુખચેન-મજા. સંતોષ
શોક--દલગીર-પસ્તાવો.

કવીતાની સમજુતી. ૧૫

આપણે બંનો ભાઇને બેહેન હળીમળીને સંપથી રમીએ તો ઘણું સુખ થાય. લડીલડીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય આબરૂ ઓછી થાય ને વળી લોક પાછળ બદબોઇ કરે (૧) જે આપણો બાપ (ઇસ્વર) મોટો જોરાવર છે તે ઇસ્વર અમે સદા હળીમળીને રહીએ એવું તું કર, કે જેથી નીરંતર સુખમાં દહાડા જાય અને કોઈ દહાડો જરા પણ કજીઓ

કંકાશ થાય નહીં (૨) જે છોકરાં એકબીજા સાથે હળીમળીને રહેતાં હોય, ને કોઈ દહાડો સામસામા લડે નહીં, તેઓ સાથે રમીજમીને ગાતો ગાયછે તેથી તેમની માતા મનમાં ઘણું ખુશી થાયછે. (૩)

પાઠ ૮૧ મો.

ટપકાં—ઝીણાં ટીપાં.
ધુમાળ—ધુમ્મસ. હજ.
ઝમવું—બંધાવું.
બરફ—ઠરીને બંધાઇગએલું પાણી.
કરા—હવામાંથી છુટું પડી બંધાયલું પાણી.
રૂપ—ડોળ, કાંતી.
વરાળ—બાફ, શીવાળ.
તાસક=ઢાંકણું. ધાતુની રકાબી.
ગગન—આકાશ.
હાર—ઠંડ, હીમ.
વેગળેથી—આઘેથી.

પાઠ ૮૨ મો.

મધ્ય=વચલા ભાગમાં સાધારણ.
પુષ્કળ—ઘણું, બહુ.
ડામ—ઉનો ચપકો.
બરડો—પીઠ, વાંસો.
સાંધા—કટકા.
પાંસળીઓ—પાંસા તરફના હાડકાં.
જડબું—ડાચું.
ઝેરી—વીખવાળું.
ચેલી—કાચળી.
ભેળું—સાથે.

પાઠ ૮૩ મો.

શીંહ—જનાવરનો રાજા, મોટું ચાર પગું પશુ.
જીવતદાન—નવો જનમ.
મહારાજા=મોટા રાજા, રાજાધીરાજ.
કાલાવાલા—ખુશામત, વારેવારે કરગરવું તે.
સામર્થ—જોરાવર. બળવાન.
ગુનો—અપરાધ, વાંક.
માફ—ક્ષમા, જવાદેવું.
ચાકરી—સેવા,
ટાળીશ—મટાડીશ.
શેખી—પતરાજી. વડાઇ.
વન—રાન, જંગલ.
ગરીબડો—કંગાળ, રાંક.

પાઠ ૮૪ મો.

હાજર—તેયાર.
તરેણું—તખલું.
બજાવશે—કરશે.
દાસ—ચાકર, સેવક.
જાળ—ફાંદો.
છુટાયું—નીકળાયું.
અકળાયો—ગભરાયો.
બુમો—પોકાર, ઘાંટા.
બદલો—અવેજ, પાડ.

પાઠ ૮૫ મો.

સાંઠી—કરાંઠી, સોટી.
રેસા—દોર, કચાં.
ભેરૂઆં—કાંધા, ફરેયા.

સુતળી—શણના રેશાની દોરી.
ટાટપટી=સુતળીના ટાટ.
દીવાસળી દીવાકરવાની સળી.
માણસપુર માણસ જેવડા, માંથોડા
ઝાઝાં-ઘણાં, બહુ. [પુર.

પાઠ ૮૬ મો.

શિયાળ—કુતરાજેવું પશુ.
જુંગળા—નળા.
દાઠ-ખેતરમાં ઝરડી વાયેલી જગો.
પોલ—ખોલ. ગુફા.
ખડેર—ખંડિયેર.
મેદાન—લાંબી પોળી ખુલી જગો.
ચોગમા-ચુપકીથી.
મુએલાં—મરીગએલાં.
નુકશાન—બિગાડ.
એકાંત—કોઇ ન આવે તેવીજગો.

પાઠ ૮૭ મો.

લોભીઓ—લાલચુ માણસ.
જમણવાર—નાતવરો.
પડપુછ તજવીજ, તલાસ.
લાભ -ફાયદો, નફો.
તપેલાં=પાતેલાં.
સંભાળી-સાચવી, તપાસી.
નિયાપ-જણે.
બચ્ચા=છોકરા.
ભુલથી-ગફલતથી.

પાઠ ૮૮ મો.

ધુતારા-કપટ કરી છીનવી લેનાર,
નાલાયક—સારો નહી તે.
ફરીને=બીજી વખત.
નાત=જમણવાર, વરો.
વસતા-રેહતા.

પાઠ ૮૯ મો.

બીંડી-શણને મળતી જાત.
વાણ-બીંડાના રેસાની વણેલી દોરી.
ગરીબ પઇસા વગરના રંક.
ટકાઉ-મજબુત.

પાઠ ૯૦ મો.

ખુઠ ઢેદો, મોટો કગો.
રણ-રેતીનું મેદાન.
રેતાળ રેતીવાળી.
ચરબી=જનાવરના ચામડાંમાંથી જે
ચીકણી ધોળી વસ્તુ નીકળેછેતે
સંદેશા-સમાચાર.
પોષણ ગુજરાન.
સાંઢણી-ઉંટની માદા.
તરેહવાર-અજબ રીતનું.
સંકડાઇ—સંકોચાઇ, દબાઇને.

પાઠ ૯૧ મો.

વનસ્પતિ—લીલા ઝાડ.
વેલા-ભોંય પથરાતો છોડ.
બરાટા-એક જાતનું શાક.
તાંદલજો-શાક, ભાજી.
સુરણ-એકજાતનુ કંદમુળ શાક.
મેથી-મેથીની ભાજી.
રતાળુ-એકજાતનું કંદમુળ શાક.

તળવું=ઉકળેલાં તેલમાં ઉકાળવું.
પોપ-પોપની બાજુ.
સકરીઆં મીઠાં કંદ.
આગલા-આગલી બાજુ.

પાઠ ૯૨ મો.

સેકટો-સરગુઓ.
અગથિઓ—એકજાતનું ઝાડ.
કડો-કડાના ફુલનું ઝાડ.
લીલવા=મીંચ દાણા.
ફોલીને-છાલ કાઢીને.

પાઠ ૯૩ મો.

પાર કિનારો.
માછી—ઢીમર, માછલાં પકડનાર.
સઢ-વાણ ચલાવવાને વાયુની સાથે
ઉંચું બાંધેલું જાડું લુગડું.
ખારવા વાણ ચલાવનાર.
મછવો—નાની હોડી.
શીશું-ખાયલું બાટું.
તોપ-મોટી બંદુક.
ચાદર=ખાદીની પીછોડી.
બાજ્યે=મુશકેલીથી.

પાઠ ૯૪ મો.

ડીક—બીઆમણું લાગે તેવું ઠામ.
બિહામણું=બીક લાગે તેવું.
મધમાંખ-મધ કરનારી માંખી.
મધપુડો-મધમાંખનો પુડો.
રાની-જંગલમાંની.
ધડકા-કંપ.

પાઠ ૯૫ મો.

બચરડીને-કચરડીને.
જવલ્લે-કોઇ વખત.
ભમતાં-રઝળતાં.
થાક-શ્રમ.
પીઠ-બરડો, વાંસો.

પાઠ ૯૬ મો.

હલકી—થોડી કીમતની.
મેળવણી=ભોગવટો.
કસારા-ધાતુના વાસણ બનાવનાર.
કલાઇઘડા-કલાઇના વાસણ બના-
વાળીએ-મરડીએ. [વનાર.
દોહણી-તાંબડી.

પાઠ ૯૭ મો.

ગોળીઓ-સીસાની લખોટીઓ.
છરા-નાનીનાની શીસાની ગોળીઓ.
બંદુક—નાની તોપ.
કાંસુ—એક જાતનું બરડ ધાતુ.

પાઠ ૯૮ મો.

રત—મોસમ, વખત.
કુંપળ—કુણગો, અંકોર.
મોહોર—આંબાનાં ફુલ.
ટેટી—એક જાતનો મેવો.
આંબાગાળો=કેરીની મોસમ.
તરબુચ—એક જાતનું ફળ.
રાએણ—ખીરણીનાં જેવો મેવો.

પાઠ ૯૯ મો.

ધમધોકાર—જોરથી થયેલું.

વીજળી—વીજ.
કડાકા—અવાજ.
ગર્જના—ગડગડાટ.
ઝાટકો—મોટા અવાજ.
પુર—વધારે પાણીનું વેહેણું.
હેલી-વધારેદીવસ વરસાદનું આવવું
દુકાળ-કાળ; અનાજની મોંઘવારી.
તરઃતરપત થાય.

પાઠ ૧૦૦ મો.

કપાસીઆ-કપાસના બી.
ઠંડવાયુ—ટાઢોવાયુ.
ઝોલાં—કપાસના જીંડવાં.
ડગલી—નાની બેવડી અંગરખી.
હીમ ટાઢ, ઠંડ.
તેજાનો— મશાલો.
સગડી—દેવતા રાખવાને માટીનું
કુંડાળુ—ગોળ ચકરડું. [વાસણ

પાઠ ૧૦૧ મો.

દુસ્મન--શતરૂ, વેરી.
ચુડા-બલોયાં હાથે પહેરછે તે.
રમકડાં—બાળકને રમવાની ચીજો.
ઉપાડે—ઉચકે.

પાઠ ૧૦૨ મો.

છત—સીલક, સંઘરો.
બઠી—દેવતાનો આરો.
ઓતર—અનાજનાં છાલાં ફોતરાં
કણસવું—ચીળવું. [વગેરે.
બોદા—લપસા, ખખરા.--
પણો—ઝીણી રેત.
ચોકઠું--ચોખંડો સંચો.
અલગ—અંતરંગહાસે નહીં એમ.

પાઠ ૧૦૩ મો.

કેલ—છો કે માટીને પલાળીને ગારે
મટોડું—ચીકણી માટી. [કરેલોતે.
આધારે—આશરે.

પાઠ ૧૦૪ મો.

ખલાશી—ખારવા.
વેહેરવું—કરવત વડે કાપવું.
કાંમઠા—વાંસને ચીરીને બે ભાગ
કરાઈ લાકડુ વેહેરનારો [કરેલાતે.
મહોલીયાં-નેવાં આગળની પાટલી.
સરેડવું-કામડાં ભરી લેવાં.
પકવાસા=લાકડાની પાતળી ચીપો.
વળી-સાકટી
બારોટીયાં-પાટડા.

પાઠ ૧૦૫ મો.

ઓજાર-હથીઆર.
કહોડ=લુહારની પેટી.
ગજવેલ-ખરૂં લોઢું.
અંન-અનાજ, દાણો.
એરણ-જેના ઉપર સોની લુહાર વ-
ગેરે ટીપેછે તે.
ધમણ-દેવતા સળગાવતે ફુકે છે તે.
કોશ-નરાજ.
ખરડવાં-ચાપડા.
સામાન=ચીજો.

પાઠ ૧૦૬ મો.

ઠેઠ—છેક.
સાંસા—તંગી, વાંધા.
નીરાશ—નાઉમેદ, આશાભંગ.
ગડગડવું-ઢળી પડવું.
સાંકડો-પહોળો નહીં તે.
નીકાલ છુટકો, તોડ.
વસમો—અઘરો.
અડોઅડ=પાસે પાસે.
ટેકરી—નાનો ડુંગર.
ચોતરફ—આસપાસ ચારે બાજુ.

પાઠ ૧૦૭ મો.

તમાશો ખેલ રમત.
ચતુરાઈ-ડહાપણ.
વખાણવું-તારીફ કરવી, સારૂં કહેવું.
અંતે-છેલ્લે. છેવટે.
વાળ્યો-મરડયો.
સંકડાઇને-સંકોચાઇને, દબાઇને.
સમજણ-સમજ, બુદ્ધી.

પાઠ ૧૦૮ મો.

ઝુંડવા-હીંડવા.
રેંટીઓ—રેંટ.
ખાદી-ઢોટી, જાડું કપડું.
સુતરાઉ-સુતરનું બનેલું.
મલમલ—ઝીણું ઉંચું લુગડું.
ચીત-કુમાશ
[illegible]-[illegible] ઝીણું લુગડું.
[illegible]

પાઠ ૧૦૯ મો.

બિંબ-કીરણ.
લાલાશ-રતાશ.
કરોડ-સો લાખ.
ગાઉ કોશ.
તેજ ચળકાટ.
ઝાડપાન—ઝાડનાં ઝીણાં પાંદડાં.

પાઠ ૧૧૦ મો

ચંદ્રમા—ચાંદો. ચાંદો.
અવારો—ખુંટો કાપો આવા ((
પુનમ—પંદરમી તીથી.
અમાસ-મહીનાનો છેલો દીવસ.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ઘડીઆળ—વખત જાણવાનો સંચો.
ગઇરાત=પાછલી રાત.
કલાક ૨॥ ઘડી, ૬૦ મીનીટ.
અંગ્રેજી-અંગરેજ લોકનું.
અવર—કલાક.
મિનીટ-૨॥ પળ.

પાઠ ૧૧૨ મો.

આભલાં—વાદળાં.
ધ્રુવ સ્થીર તેજનો તારો.
અજ્ઞાની—[illegible]વાળો, સમજણ વ
શકતી-જોર, બળ. [ગરનો.
[illegible]—[illegible], [illegible].
[illegible] [illegible] કોઈ પશુ.
ભુંગળીઆ—ભુંગળીવાળાં.

પાઠ ૧૧૩ મો.

મેલીએ-મુકીએ.
એછું-થોડું જગા.
વડાગ-બાપ, શેવાળ.

પાઠ ૨૨૪ મો.

મેહ-વરસાદ.
તરફે કોપે.
કૃપા-મેહેરબાની.
ઘટેછે-લાયક છે.

પાઠ ૨૨૫ મો.

સર્વવ્યાપક-સઘળે ફેલાય, વ્યાપે કરતો.
આભાસ-ફાનસ.
ખોળવું-શોધવું.
અંતર-દીલ, ભીતર.
આકાશ-વાદળી, ગગન.
ગામ ઠેકાણે ને ખેતરમાં જે ઓસ [પાડેછે તે.
કણી-ઝરકણુ.
વીશ્વપતી-જગતનો ધણી, પરમેશ્વર.
તાત-બાપ, ધણી.

કવીતાની સમજુતી. ૨૬

આપણી આસપાસ ને આકાશમાં તથા ધાન ને આમની પાસે પરમેશ્વરછે, આપણે બોલનારી જીભ નીચે બોલમાં એટલે કાંઇ છાની વાત કરીયે ને મનમાં કાંઇ ધારીયે (દગાનો કે કોઇને મારવાનો) તે પણ જગતનો બનાવનાર ઇશ્વર જોએછે. એક જવ જેટલી રજ છુપાવવાને વાસ્તે આપણે ખાલી જગ્યા શોધીયે તો કાંઇ પણ પરમેશ્વર વિના કોઇ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી.

પાઠ ૨૨૬ મો.

શ્વાસ-દમ.
નાડી-નાડ, ધ્વની.
મુડદું-લોથ, લાશ.
અણસમજુ-વગર સમજવાળા, નાદાન.
ખાતરી-નક્કી.

પાઠ ૨૨૭ મો.

ભાવ-હોંસ, ઉમંગ.

ભુંડી-નઠારી, ગંદી.
બંદ-કારણ, પડદો.
છુપાવવું-છાનું રાખવું.
શીખ-શીખામણ.
રૂડી-સારી મજાની.
ઠગાઇ-ઠગબાજી, છળભેદ.
ડાઘ-કલંક, દુષણ, એબ. [ડાઘ.
ગળી-નાગોરી. (એક જાતનો કાળો

કવીતાની સમજુતી. ૨૭

હું તમને સુખે સાચી શીખામણ આપવું તે ધ્યાનમાં લો ને તહાંગ [illegible] કની નઠારી શીખામણ માનો નહીં, ઉમંગથી ભણો ને છુપી ચાલના લોક ગનમાં સંઘરો, કે જાણે કો એ વાતની [illegible] તમે મનમાં રાખો નઠારી

લ ન ચાલે, ને માગીવાસ ચાલે; ને હગળાકીનો આવી રોગ લગી મુકી દી; કાઇનું ઘરેણું રસ્તાનાં પડેલું કે ખવાડેલું હોય, તે ક્યાંક જડે તો તુરત જઇને કહો કે અમને જડેલુ છે, જે માણસ ઠગાઇથી કે ધીકમત મે ઇને છેતરવાની ટેવ લાગી જાય તો તેના તેની આબરુ જાય, ને આખરે કેદમાં કાળાલી સીમા આવે; પછી જ્યાંસુધી પોળાપળીમાં આવે અને ત્યાંસુધી તે ગાળીનો ડાઘ કંઇ કર્યો ફુરતાનથી, એટલે (કાગોંટાલો) આવી આબતે મરતી નથા.

પાઠ ૧૧૮ મો.

વસ્તુ--ચીજ.

પ્રાણી--હળીફળી શકે તે જીવ.

મુલક--દેશ.

પાઠ ૧૧૯ મો.

ગળાપણુ--મીઠાશ.

મેગરો--એક જાતનું સફેદ ફુલ.

ચંબેલી--એક જાતનું સફેદ ફુલ.

સુગંધી--વાસ. સોડમ.

સાધારણ- વચલા ગાની મધ્યમ

પુરૂષ-મરદ, બાયડો.

બાલમનસાઇ-દાનાઇ.

પાઠ ૧૨૦ મો.

રસાળવું -બટકવું.

વાણોતર- ગુમાસ્તા.

ઉઘરાણી--વસુલાત.

પીતાંબર--રેશમી અબોટીઉ.

જાને--પરણવા જનારની સાથે જવું તે.

નુકશાન -બીગાડ.

હળવાં--લોટ દળેલા.

વેલા-આપદા, વિપત.

પાઠ ૧૨૧ મો.

અબરખ- સફેદ પડવાળો પદારથ.

મદારી -ખેલકરનાર, બાજીગર.

નીભર્યા નીકળ્યા.

સાંઘા-સસ્તા.

મગન--ખુશ

લેખવવું--ગણકારવું, ગણવું.

પાઠ ૧૨૨ મો

અવલ્લ પગારદાર, આબરદાર.

સંભાળવા-તપાસવા.

ભીડાભીડ-કચરા કચડી.

ચંપાઇને દબાઇને.

પાડોશી પાસે રેહેનાર.

વાસે જંખવાણુ.

પાઠ ૧૨૩ મો.

સ્વર--બોલ.

બારાખડી-ક્કાના પદ

તોતડા-બોબડા.

વ્યંજન-ક થી ળ સુધીમાં ગમેતે [અક્ષર.

જોડાઅક્ષર-જોડાએલા શબ્દો.

પાઠ ૧૨૪ મો.

આમ-સુખ.

જેરવું=જીભનીઅણી.

આગાનુ અગાડીના ઉપલાદાખલાઉપરની

સ્પષ્ટ-ચોખ્ખુ, સાફ. [સુવાળી જગો.

પાઠ ૧૨૫ મો.

કાળજી ધ્યાન, ખટક.

મુસદો-ખુલાસાનો લેખ, દસ્તાવેજ.

ભેળા—મેળવી.

વિરામચીન્હ-વીસામો લેવાની ની- [શાની.

અટકવું -થોભવું.

પાઠ ૧૨૬ મો.

જવાબ ઉતર.

ઢબ—રીત, છટા.

પ્રત્યેક—દરેક, હરએક.

શુધ્ધ - સાફ, ચોખો.

ઉતાવળ—તાકીદ.

મહાવરો—અભ્યાસ.

પાઠ ૧૨૭ મો.

બાળબોધ—સંસ્કૃત, બ્રાહ્મણી.

લીપી ભાષા, બોલી.

અનુસ્વાર - મીંડું, બીંદુ.

ગુજરાતી—ગુજરાતની.

ધરમપુસ્તક-ધરમ વિષેની ચોપડી.

મુળાક્ષર-પહેલાશરૂઆતમાં શીખવ [વાનાઅક્ષરો.

ધોરણ—રીત, રસ્તો.

પાઠ ૧૨૮ મો.

ઓળખવાને-પીછાનવાને, જાણવાને

ઈનામ—સરપાવ, ખુશાલીબદલ કાંઈ [બક્ષીશઆપવુતે

વિશ્વાસ-ભરોસો,

પાઠ ૧૩૦ મો.

મુસ્કેલ અઘરૂ, મુશીબત.

ઉમેરવી -વધારવી

જોખવું -તોળવું.

પાઠ ૧ ૨ મો.

ચતુર—શાણો ડાહ્યો.

ઝવેરી—હીરા માણેક વગેરેનો વેપારી

ઝવેરખાનુ હીરા મોતી માણેક વગેરે

પાઠ ૧૩૨ મો.

ધનવાન—પઇસાદાર.

ફેલ ઢંગ, ઠગ.

ફોસલાવવો—પટાવવો, સમજાવવો.

ફકીર—સાધુ, ભીખમાગનારો.

પાઠ ૧૩૩ મો.

ભાળ્યો-દીઠો, જોયો.

પાંખાળો -પાંખવાળો.

રૂપાળો-સારો, મધુર.

ભોળું—નીકપટી.

ખળ લુચ્ચુ, કપટી.

કવીતાની સમજુતી. ૧૮

ઝાડ ઉપર માળો બાંધવા બેઠો એવો એક કાગડાને જોયો; તે બે પાંખાળો બોલતો હતો પણ તેનો રાગ સારો હતો નહીં.

પાઠ૧૩૪મો. આંકડ-અંક, નંબર. | મેળવી-સરખાવી, મુકાબલોકરી.

———○●●———

જાહેર ખબર.

સર્વે સ્કુલમાસ્તરો તથા વિદ્યાર્થીઓને હું નીચે સહી કરનાર આથી ખબર આપું છું કે મારે ત્યાંથી સ્કુલોમાં ચાલતી તમામ ગવર્નમેંટ ચોપડીઓ તથા રીડરો તથા ગુજરાતી પેલીથી તે સાતમી ચોપડી સુધીના અર્થ તથા ઇતિહાસના પ્રશ્નોત્તરો તથા ગણીતોના ખુલાસા વિગેરે તમામ ચોપડીઓ કીફાયતભાવથી વેચાતી મળે છે તેમજ સ્કુલોપયોગી લખવાના સાધનો (પેનસીલ, હોલડર, કાગળો, સ્લેટો, નોટબુક,) વિગેરે કીફાયત ભાવથી વેચાતી મળે છે. સામટી ચોપડીઓ ખરીદ કરનારને કમીશન આપવામાં આવે છે. માટે જોઇએ તેણે નીચેના શીરનામેથી મંગાવી લેવી, નોટપેડ પત્ર લેવામાં આવશે નહીં.

વીરમગામ. } ગોબીલાલ દામોદરદાસ દેશાઇ.
બુકસેલર.